

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Πλάτων Τήνιος

ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ ΤΗΝΙΟΣ
ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ Νο ΙΙ
Διεύθυνση σειράς: Μπάμπης Παπαδημητρίου

ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ

Επιμέλεια-Διόρθωση: Δημήτρης Κονάχος

© 2017, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Πλάτων Τήνιος

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2017

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-569-780-8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μέρος Α' ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Συντάξεις, το κράτος και το άτομο..... 4
2. Ιστορική αναδρομή – Οι 4 εποχές ενός θεσμού..... 11

Μέρος Β' ΤΟ ΑΤΟΜΟ

3. Η πληρωμή εισφορών..... 16
4. Η ζωή με ασφάλιση – Οικοδόμηση δικαιωμάτων..... 29
5. Πλησιάζοντας στη σύνταξη: Θα πάρω σύνταξη;..... 37
6. Πλησιάζοντας στη σύνταξη: Πότε να βγω στη σύνταξη;.. 49
7. Η ζωή στη σύνταξη..... 67

Μέρος Γ' ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

8. Το άτομο και το σύστημα: Συνάθροιση υποσχέσεων 77
 9. Πολιτική οικονομία και συστημικές προκλήσεις..... 92
 10. Ελλάδα: Μια μελέτη σχετικά με την καθυστέρηση..... 103
- ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ..... 110
- ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ 111

Μέρος Α΄

ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ι. ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ, ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΤΟΜΟ

Οι συντάξεις τροφοδοτούν τις πιο δηλητηριώδεις αντιπαράθεσεις: Οι ασφαλισμένοι –εργαζόμενοι και συνταξιούχοι– βλέπουν τα ασφαλιστικά δικαιώματα ως κόπους και αποταμιεύσεις ζωής. Η περικοπή τους μοιάζει με ξαφνική απαίτηση της πολεοδομίας να γκρεμίσει ένα δωμάτιο του σπιτιού τους – ένα σπίτι εξαρχής νόμιμο. Η δικαιολογημένη αγανάκτηση αντιμετωπίζει τείχος ελλειμμάτων κάτω από τη γενική επιγραφή «*Ουκ αν λάβοις παρά του μη έχοντος*». Η γενιά των συνταξιούχων απαιτεί τα υπεσχημένα· τα παιδιά τους υπογραμμίζουν την αδικία να πληρώνουν για κάτι που ποτέ δεν θα γευτούν – όσο μάλιστα η κύρια διαβεβαίωσή τους είναι ανεργία και αβεβαιότητα. Οι συνταξιοδοτικές αλλαγές γίνονται αντιληπτές από μερικούς ως κατεδάφιση του κοινωνικού κράτους· από άλλους ως οφειλόμενη προσαρμογή σε καταναγκασμούς της πραγματικότητας.

Το πρόβλημα είναι ότι όλοι έχουν δίκιο: για το μέσο άτομο, αν αθροίσουμε τα χρήματα που θα πάρει από τη σύνταξη του σε όλη του τη ζωή, τότε το δικαίωμα στη σύνταξη είναι το μεγαλύτερο περιουσιακό στοιχείο που διαθέτει. Μόνο με την αξία του ιδιόκτητου σπιτιού συγκρίνεται. Τα υπουργεία Οικονομικών έχουν στραμμένη την προσοχή τους σε μια ροή

πληρωμών που κάθε χρόνο αφαιρείται από την παραγωγή. Αν προστεθούν όλες οι απαιτήσεις και προεκταθούν στο μέλλον, δημιουργούν προβλήματα αντίστοιχα με το δημόσιο χρέος: αν πληρωθούν όλες οι υποχρεώσεις στο ακέραιο, το βάρος είναι τόσο μεγάλο, ώστε κινδυνεύει με χρεοκοπία η παραγωγική οικονομία.

Κάποιοι λένε ότι σε καιρό ανεργίας δεν πρέπει να περικόπτονται συντάξεις γιαγιάδων, αφού αυτές χρηματοδοτούν το χαρτζιλίκι των άνεργων εγγονών τους. Όμως, αν δεν βρουν δουλειά τα εγγόνια, τότε ποιος θα πληρώνει τις συντάξεις των γιαγιάδων;

ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ: ΒΑΡΙΔΙ Ή ΕΦΑΛΤΗΡΙΟ;

Το πεδίο των συντάξεων βρίθει από θέματα στα οποία μια ισχυρή λογική συγκρούεται με έναν εξίσου ισχυρό αντίλογο. Η τάση να προσεγγίζονται οι συντάξεις από νομική σκοπιά οδηγεί κάποιους να οχυρώνονται πίσω από κόκκινες γραμμές. Η απόλυτη γλώσσα των απαράβατων δικαιωμάτων οδηγεί τον καθένα να αντιλαμβάνεται το πρόβλημά του ως παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος. Σε τέτοια παιχνίδια –όπως στο δίλημμα του φυλακισμένου–, όταν ο καθένας προωθεί το δικό του στενό συμφέρον, προκύπτει ένα αποτέλεσμα αντικειμενικά χειρότερο για όλους.

Αντιθέτως, η θέση του βιβλίου είναι ότι οι συντάξεις και η οικονομία εντάσσονται σε ένα παιχνίδι *θετικού* αθροίσματος, όπου όλοι *μπορούν* να βγουν κερδισμένοι: Οι συντάξεις ως κοινωνικός θεσμός προσφέρουν κρίσιμες αναπτυξιακές υπηρεσίες στο άτομο και στην οικονομία· σε κρίσιμες στιγμές –όπως στη μεταπολεμική ανοικοδόμηση στην Ευρώπη και στην Ελλάδα– το σύστημα συντάξεων ήταν κεντρικός κρίκος σε έναν ενάρετο κύκλο κοινωνικής προκοπής και οικονομικής ανάπτυξης. Σε άλλες στιγμές όμως το ασφαλιστικό έγινε αφορμή οικονομικής αφαιμάξης: ο Τάσος Γιαννίτσης δήλωσε σε βιβλίο

του (2016) ότι για την ελληνική χρεοκοπία του 2010 ευθύνονται τα ασφαλιστικά ελλείμματα. Πολλοί φοβούνται ότι η γιγαντιαία διάψευση ασφαλιστικών προσδοκιών στην Ελλάδα από το 2010 δεν είναι παρά προάγγελος προβλημάτων που θα θέσει η γήρανση του πληθυσμού παντού στον κόσμο.

Από τι εξαρτάται αν το ασφαλιστικό είναι σανίδα σωτηρίας ή καταδίκη;

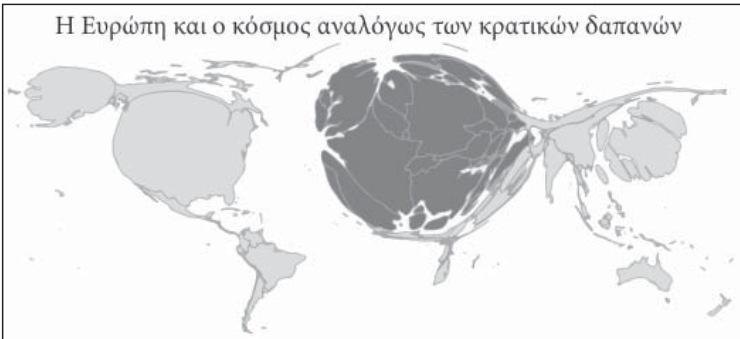
Κρίσιμο σημείο είναι η προσαρμοστικότητα – η δυνατότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος να δίνει απαντήσεις σε κρίσιμα οικονομικά, κοινωνικά και προσωπικά θέματα. Για να μπορεί να προσαρμόζεται αποτελεσματικά, αλλά χωρίς να αφήνει γεύση αδικίας, απαιτείται βαθύτερη κατανόηση του πώς λειτουργεί. Όταν καθεμία πλευρά κατανοήσει με ποιον τρόπο οι κοινές προκλήσεις επηρεάζουν τη δική της θέση και με ποιον τις σχέσεις της με τους άλλους, υπάρχει η δυνατότητα αμοιβαίων υποχωρήσεων που να οδηγούν σε μια παραγωγική σύνθεση.

Στο πλαίσιο αυτό είναι απαραίτητη η κατανόηση της μεγάλης εικόνας – πέρα από κόκκινες γραμμές. Απαιτείται να οριστεί το πλαίσιο αμοιβαίου οφέλους μέσα στο οποίο τοποθετείται η νομική κατοχύρωση. Αυτό απαιτεί μια εξισορρόπηση του οφέλους που προσφέρουν οι συντάξεις στο άτομο και στην κοινωνία, με την καταγραφή του κόστους ελλειμμάτων ή εμποδίων στην παραγωγή.

ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ – ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

Το γιατί το ερώτημα των συντάξεων είναι κρίσιμο για την Ελλάδα και την Ευρώπη προκύπτει από τρία διαγράμματα:

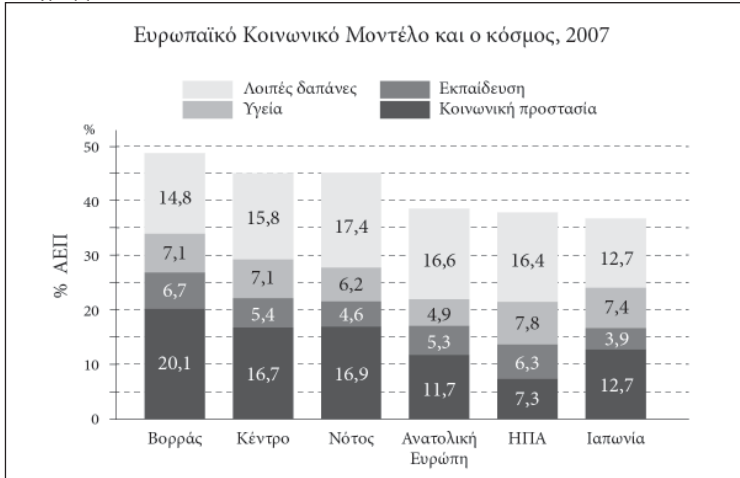
Διάγραμμα 1

Οι κρατικές δαπάνες κυριαρχούν στην Ευρώπη. Στον παγκόσμιο χάρτη που έφτιαξε η Παγκόσμια Τράπεζα η έκταση της κάθε χώρας στον χάρτη αντιστοιχεί στις κρατικές δαπάνες.

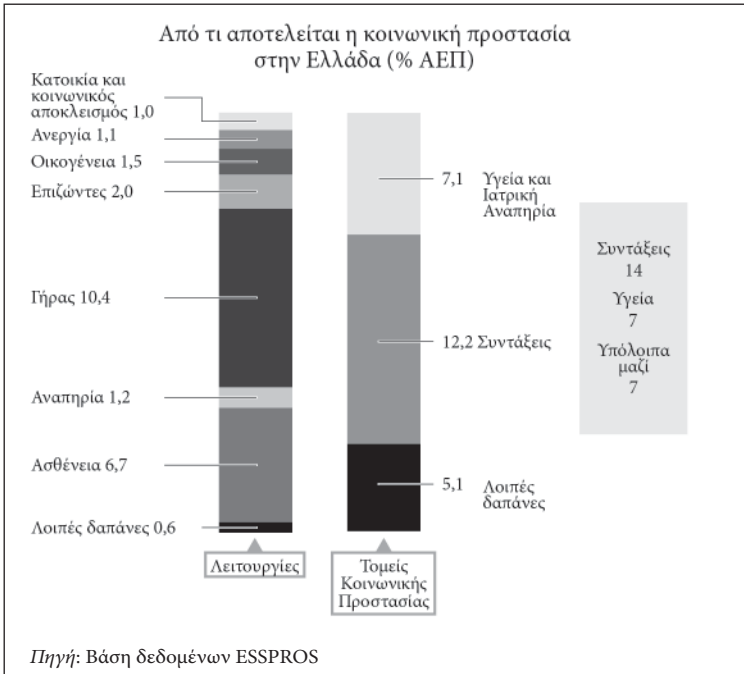
Πηγή: Gill, I. S., & Raiser, M. (2012). *Global growth: restoring the lustre of the European economic model* (κεφ. 1). World Bank.

Διάγραμμα 2

Η διαφορά ανάμεσα στο μέγεθος του κράτους στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο κόσμο οφείλεται στην κοινωνική προστασία, εξαιρουμένης της περίθαλψης. Οι δαπάνες των ΕΕ15 το 2009 ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι μεγαλύτερες κατά δύο τρεις φορές εκείνων των ΗΠΑ, και ξεπερνούν αυτές της Ιαπωνίας. Από το διάγραμμα όμως φαίνεται ότι στη Βόρεια Ευρώπη –όπου σημειώνεται η ταχύτερη οικονομική ανάπτυξη μετά το 1990– υπάρχει και το μεγαλύτερο κοινωνικό κράτος: σημασία δεν έχει μόνο το μέγεθος, αλλά και η ποιότητα των κοινωνικών δαπανών.

Διάγραμμα 3

Στην Ελλάδα η μερίδα του λέοντος –το μισό του συνόλου κοινωνικής προστασίας πριν από την κρίση, τώρα περισσότερο– διατίθεται σε συντάξεις. Οι συντάξεις ήταν το τμήμα της κοινωνικής πολιτικής που αναπτύχθηκε νωρίτερα. Η αύξησή τους δεν συνοδεύτηκε –πολλοί, μάλιστα, λένε ότι απέτρεψε– από άλλες λειτουργίες της κοινωνικής πολιτικής, και συγκεκριμένα αυτές που έχουν να κάνουν με έκτακτη βοήθεια σε οικονομική κρίση.

Τι λένε τα τρία διαγράμματα: Το αν οι συντάξεις είναι βάρος και όχι πλεονέκτημα έχει άμεσο αντίκτυπο στο πόσο ανταγωνιστική είναι η Ευρώπη διεθνώς. Υπάρχουν χώρες που συνδυάζουν γενναϊόδωρο κοινωνικό κράτος με δυναμισμό – στις οποίες οι υψηλές δαπάνες χαρακτηρίζονται από υψηλή ποιότητα. Υπάρχουν και άλλες –με την Ελλάδα ανάμεσά τους– όπου αυτό δεν ισχύει. Το ζήτημα δεν είναι ποσοτικό αλλά ποιοτικό. Δεν απαιτείται περικοπή αλλά αναμόρφωση. Πώς, πόσο γρήγορα και για ποιους, αυτό είναι το αντικείμενο του παρόντος βιβλίου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΜΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ

Οι συντάξεις είναι πάνω από όλα εργαλείο για να διεκπεραιωθούν κάποιες κοινωνικές ανάγκες. Προσφέρουν, πρωτίστως, *ατομική* διευκόλυνση στο άτομο κατά τη διάρκεια της ζωής. Επειδή ακριβώς επιτελούν αυτή την αποστολή με επιτυχία, αξιοποιούνται και για *κοινωνική* διαχείριση για το σύνολο της κοινωνίας. Τα πλεονεκτήματα αλλά και οι προκλήσεις –το κατά πόσο οι συντάξεις είναι λύση ή πρόβλημα– αναδύονται από τη διττή αυτή ιδιότητα του ατομικού και κοινωνικού εργαλείου, της μικρής και της μεγάλης εικόνας. Αν σε μια παρέμβαση προχωρήσει η μια πλευρά χωρίς την άλλη, τότε η αποτυχία είναι εγγυημένη.

Έτσι, το βιβλίο αρχίζει με ιστορική αναδρομή για το πώς ο θεσμός της συνταξιοδότησης, απαντώντας σε υπαρκτά προβλήματα, πήρε σταδιακά τη σημερινή του μορφή. Το *δεύτερο* μέρος υιοθετεί τη σκοπιά του ατόμου, εξετάζοντας τους τρόπους με τους οποίους το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης υπηρετεί το άτομο κατά τη διάρκεια των φάσεων της ζωής.

Το *τρίτο* μέρος περνά στην κοινωνία και τη μακροοικονομία. Πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι επιμέρους λειτουργίες μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το *σύστημα* συντάξεων. Η χρηματοδότηση (Κεφ. 8) λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στο ατομικό και συλλογικό, αποτελώντας τη διασύνδεση με τη μακροοικονομία. Το σύστημα συντάξεων είναι ο κυματοθραύστης μεταξύ συντάξεων και των απειλών –οικονομικών και κοινωνικών– της σύγχρονης εποχής (Κεφ. 9). Το τελευταίο κεφάλαιο επιστρέφει στην Ελλάδα, ως μελέτη σχετικά με την καθυστέρηση· εξετάζει πώς εγγενή προβλήματα και προκλήσεις αντιμετωπίστηκαν –ή όχι– επί 75 χρόνια και πώς με αυτόν τον τρόπο οι συντάξεις έχουν μετατραπεί σε μόνιμο και διαχρονικά προβληματικό «ασφαλιστικό».

ΠΛΑΤΩΝ ΤΗΝΙΟΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ

Οι συντάξεις είναι ένας από τους πλέον επιτυχημένους θεσμούς που εισήγαγε ο 20ός αιώνας. Απομάκρυναν το άγχος για τα γηρατειά, στηρίζοντας παράλληλα την ανάπτυξη. Πέτυχαν επειδή συνέδεσαν *ατομικές* λύσεις με *συλλογικές* διεξόδους. Το κλειδί ήταν στο πώς υπηρεσίες προς το άτομο εντάσσονταν στη συλλογική προσπάθεια.

Γνωρίζουμε όμως πώς λειτουργεί ένα συνταξιοδοτικό σύστημα; Τι πρέπει να προσέξουν όσοι το σχεδιάζουν; Πόσα είδη συνταξιοδοτικών συστημάτων υπάρχουν και ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του καθενός; Πότε είναι βιώσιμα και τι συνέβη στην ελληνική περίπτωση; Πώς επιδρούν το δημογραφικό, το δημόσιο χρέος και η χρηματοοικονομική κρίση;

Το απαραίτητο αυτό βιβλίο προσφέρει πληροφόρηση και απαντήσεις ώστε ο αναγνώστης να μπορέσει να τοποθετηθεί ενημερωμένα πάνω σε ένα από τα πιο ακανθώδη ζητήματα που απασχολούν σήμερα την ελληνική (και όχι μόνο) κοινωνία.

Η σειρά ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ περιλαμβάνει βιβλία αναφοράς, γραμμένα από ειδικούς, τα οποία δίνουν έγκυρη και σε βάθος πληροφόρηση για θέματα άμεσου ενδιαφέροντος. Απλή αλλά όχι απλουστευτική, επιστημονική αλλά όχι απροσπέλαστη, σύντομη αλλά και πλήρης, η σειρά προσφέρει στον σύγχρονο αναγνώστη τα κλειδιά ώστε να κατανοήσει σε βάθος τον πολύπλοκο και μεταβαλλόμενο κόσμο μας.

ISBN 978-960-569-780-8

9 789605 697808

Κωδ. μηχ/σης 25.311

www.epbooks.gr